

V. AZ ÉRTEKEZÉS TÁRGYKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ TEVÉKENYSÉGEK DOKUMENTÁCIÓJA

Mivel a dolgozattal kapcsolatos koncepciómhoz tartozott, hogy olyan zeneművet válasszak a vizsgálódás tárgyául, melyről még nincsenek személyes hangszeres előadói tapasztalataim a munka lezárásáig, e terület még nem jelenik meg a tevékenységek közt. A Budapesti Fesztiválzenekar tagjaként játszott számos modern- és barokk hangszeres, Mozart-vonatkozású koncerten túl néhány hangverseny az elmúlt évekből:

W. A. Mozart: D-dúr hegedűverseny (K 271a)

Szóló: Gulyás Emese (modern hegedű); közrem.: Erdődy Kamarazenekar; vezényelt: Vashegyi György
2006. március 27. Budapest, MTA Díszterme (Tavaszi Fesztivál)

J. S. Bach: d-moll kettősverseny (BWV 1043)

Szóló: Gulyás Emese és Bacsovics Nóra (modern hegedű);
zongora: Granik Anna

2010. március 10. Budapest, Régi Zeneakadémia Díszterme

G. P. Telemann: D-dúr versenymű négy hegedűre (TWV 40:202)

Szóló: Gulyás Emese, Bodó Antónia, Molnár Noémi,
Mózes Anikó (modern hegedű)

2011. szeptember 2. London, Royal Albert Hall (BBC Proms; a
Budapesti Fesztiválzenekar koncertje; vezényelt: Fischer Iván)

**D. Castello: Sonata IV és A. Vivaldi: d-moll (La Follia)
triószonáta (RV 63)**

Közrem.: Oláh Gyöngyvér, Gulyás Emese (barokk hegedű)
és a BFZ művészei

2012. május 27. Budapest, a Budapesti Fesztiválzenekar
Próbaterme (Vasárnapi Kamarazene koncert és rádiófelvétel)

**T. Merula: Chaconne; B. Marini: Sonata sopra la
Monica; M. Uccellini: Aria quinta sopra la Bergamasca
és A. Corelli: Triószonáta (Op. 1. No. 12.)**

Közrem.: Oláh Gyöngyvér, Gulyás Emese (barokk hegedű)
és a BFZ művészei

2013. október 6. Budapest, Budapesti Fesztiválzenekar
Próbaterme (Vasárnapi kamarazene koncert és rádiófelvétel)

DLA doktori értekezés tézisei

GULYÁS EMESE:

**W. A. MOZART: ESZ-DÚR SINFONIA CONCERTANTE
HEGEDŰRE, BRÁCSÁRA ÉS ZENEKARRA (K 364)**

Kísérlet korhű előadásra a modern hegedűn:

azonosságok és kompromisszumok
a régi és újabb források tükrében

Témavezető: Székely András

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok
besorolású doktori iskola

Budapest

2013

I. A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI

A XX. századi régizenei mozgalom a Mozart-játékot is megújította, így a szakirodalomban áttevődött a hangsúly a modern hangszeres hegedűjátékról a korhű hangszeres interpretáció irányába. Az előadói gyakorlat iránti növekvő érdeklődés megfigyelhető az erről szóló tudományos munkák gyarapodásában, ám ezek vagy nem differenciálnak régi és modern hangszer közt, vagy kevésbé – olykor áttételesen – taglalják a történetileg tájékozott Mozart-előadás iránt érdeklődő modern hegedűs előadók problémáit.

Ennek ellenére számos tanulmánykötetben fellelhető haszonnal forgatható forrás (többek mellett: *Perspectives on Mozart Performance*, *The Cambridge Companion to the Violin*, *The Cambridge Companion to the Orchestra*, *The Cambridge Companion to Mozart*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991-2005), de az *Early Music* XIX-XXI. évadainak cikkei (1991-1993) és némely hazai disszertáció is érinti a témát (például: Kalló Zsolt: *A historikus előadásmód hatása és alkalmazása napjaink hegedűoktatásában*. DLA disszertáció, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2009).

Mozart hegedűre írt versenyműveinek csúcspontjaként és alkotói tevékenységének egyik határköveként tekinthető a hegedűre, brácsára és zenekarra

sem elhanyagolhatók: a hangszerartás, a vonásirányok, az ujjrend kialakítása, az előadói attitűd és a zenekari játék számos pontján túl a szükséges háttértudás birtoklásának lehetősége, az ítélőképesség és jó ízlés garantálja a történetileg tájékozott előadás lehetőségét a modern hegedűsök számára is.

A kutatást nem tekintem lezártnak, a közzétett megoldásokat vitán felülinek. Dolgozatom egy lehetséges interpretációhoz vezető út bemutatása, a javasolt megoldások az előadás megteremtésének egy bizonyos állapotát tükrözik. A *Sinfonia concertante* – vagy bármely mű – megismerése és a művészi szándék elmélyülése folyamatosan változtatja az interpretációt, továbbá a különböző előadói alkatok és ízlések is befolyásolják az egyes témákkal kapcsolatos vélekedéseket, így más hegedűsök esetenként más és más következtetésre juthatnak az általam felvetett kérdésekben.

Budapest, 2013. november 13.

kottakiadások kottaképeinek összehasonlító vizsgálata, de az első előadás lehetséges helyszíneinek végigjárása is több interpretációs kérdésre rávilágított illetve megoldást adott.

IV. EREDMÉNYEK

Dolgozatom célja – mintegy kísérletként – a romantikus szemléletből kiinduló modern hangszeres Mozart-játék felülvizsgálata, a *Sinfonia concertante* egyfajta korhűségre törekvő előadásához szükséges háttértudás feltérképezése, a kompromisszumok, lehetőségek körülírása, illetve az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása, saját hangszeres tapasztalataimat is felhasználva.

Olvasmányaim és a kutatás során arra a következtetésre jutottam, hogy a történetileg tájékozott előadás bizonyos mértékben megvalósítható modern hegedűn is, noha törekvéseinknek a hangszer határt szab. Elsősorban a hangképzés, intonáció, vibrato-használat és a kottaolvasás terén ragadhatók meg a régi és modern hangszeres megközelítés közti eltérések, de számos aspektusban (tempó, hangvétél, frazeálás, a díszítések értelmezése és formálása) lehetőségünk van a korabeli elvek szerint játszani. A két játékmód közti azonosságok

komponált Esz-dúr szinfonia concertante (K364), melyről elsősorban a brácsa, a cadenzák vagy a scordatura okán értekeznek a tudósok (többek mellett: Stanley Sadie: *The Early Years 1756-1781*. New York: W. W. Norton & Company, 2006 és Michael T. Roeder: *A History of the Concerto*. Portland: Amadeus Press, 1994). Ennek ellenére nem találtam olyan forrást, amely átfogó képet adna dolgozatom tárgyáról: a mű korhű szellemet megközelítő mai hangszeres előadásáról, vagy mélységében tárgyalná ennek összes aspektusát.

II. FORRÁSOK

Elsődleges elméleti forrásom Leopold Mozart mindenre kiterjedő, a Mozart-játék terén is releváns *Hegedűiskolája* (*Versuch einer gründliche Violinschule*. Augsburg: Johann Jakob Lotter, 1756) és annak számos későbbi kiadása, amelyet a *Hegedűiskolát* inspiráló Johann J. Quantz *Fuvolaiskolája* (*Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen*. Berlin, 1752) és C. P. E. Bach *Zongoraiskolája* (*Versuch über die wahre Art das Clavier zu Spielen*. Berlin, I. rész 1753, II. rész. 1762), továbbá Tartini és Geminiani hegedűmetodikái egészítették ki. Az első, Tourte-vonóra írt hegedűiskolák képezik gondolatmenetem második pillérét: Pierre Baillot: *L'art*

du violon (Paris, 1834) és Louis Spohr: *Violinschule* (Wien: Tobias Haslinger, 1832), a harmadikat pedig a XX. század metodikái adják: Bloch József 1919-es *A hegedűjáték és tanítási módszere (Methodika)*. (Budapest: Rozsnyai Károly Könyv-és Zeneműkiadóhivatala, 1919) és Ivan Galamian: *Principles of Violin Playing & Teaching* (Englewood Cliffs: Prentice-Hall Inc., 1962).

A tézis első részében felsorolt tanulmányköteteken, folyóiratokon kívül Robin Stowell (*Violin Technique and Performance Practice in the Late Eighteenth and Early Nineteenth Centuries*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985) és Neal Zaslaw (*Mozart's Symphonies. Context, Performance Practice, Reception*. Oxford: Clarendon Press, 1989) áttekintő munkáit forgattam legtöbb haszonnal.

A *Sinfonia concertante* tanulmányozásának alapját a fennmaradt autográf-töredékek és a mű kottakiadásai adták, de az idősebb és ifjabb Mozart levelezése, és Koch lexikona (*Musikalisches Lexikon*. Frankfurt am Main: August Hermann der Jüngere, 1802) is elengedhetetlen segítséget nyújtott az értelmezésben. Napjaink avatott régizene-előadóival és barokkhegedű-pedagógusaival (többek mellett: Reinhard Göbel, Nicholas McGegan, Simon Standage, Matthew Truscott) való konzultáció is nagy hasznomra volt.

III. MÓDSZER

A történetileg tájékozott előadáshoz elengedhetetlen megkísérelni belehelyezkedni a korabeli gondolkodásba. Ennek tükrében választottam dolgozatom szerkezetének alapjául a *Hegedűiskola* főrészeinek témáit: Leopold gondolatai irányították figyelmemet a *Sinfonia concertante* interpretációs kérdéseinek vizsgálata közben, a zenemű sokat vizsgált keletkezéstörténete, elméleti analízise helyett elsősorban a hegedűjátéokra fókuszálva.

A dolgozat tárgyát a modern hangszeres hegedűs szólista és a ripienista hegedűs szemszögéből egyaránt vizsgálom. Ehhez Leopold Mozarton kívül Quantz és C. P. E. Bach nyújtott segítséget, elsősorban az előadói praxis illetve a korabeli zenekari játékkal kapcsolatban. Baillot és Spohr metodikáiban a mai vonó megjelenése nyomán fellépő játékmódbeli és izlésbeli változások kezdeményei, valamint a romantika beköszöntével is tovább élő régi alapelvek után kutattam. Az értelmezés kontrolljaként minden esetben a mai szakirodalmat, napjaink kiemelkedő előadóinak véleményét, továbbá a *Sinfonia concertantéval* kapcsolatos, és a Budapesti Fesztiválzenekarban szerzett barokk- és modern hangszeres tapasztalataimat használtam.

Ezentúl a mégoly töredékesen fennmaradt mű kéziratának személyes tanulmányozása, továbbá az első kiadás, az instruktív közreadások és a legfrissebb